

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Уса Михайла В'ячеславовича,
підготовлену на тему «Адвокат в провадженні у справах щодо
оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів», подану на
здобуття ступеня доктора філософії в галузі
право 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»
(Харків, 2024)

Актуальність теми дисертації.

Обрана здобувачем тема дисертації «Адвокат в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів» привертає увагу важливістю тих процесів, які відбуваються у сфері відправлення правосуддя, особливо в умовах адаптації законодавства до стандартів Європейського Союзу. Адміністративне судочинство є індикатором відповідності національної судової системи світовим стандартам забезпечення прав людини. Право на звернення до адміністративного суду у випадку порушення незаконними рішеннями суб'єкта владних повноважень гарантується Конституцією України та Кодексом адміністративного судочинства України. Надання професійної правничої допомоги у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів в порядку адміністративного судочинства є важливою гарантією забезпечення права на доступ до суду.

У зазначеному аспекті актуалізується питання надання якісної професійної правничої допомоги адвокатом на різних стадіях провадження у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів, окреслення чітких механізмів реалізації такого права та дотримання процедури розгляду адміністративної справи. Визначення особливостей провадження в адміністративному судочинстві залишається малодослідженим, що зумовлює теоретичну та практичну проблематику, а

отже, є базисом для розкриття дослідницького потенціалу у цій царині. Саме тому, дослідження питання діяльності адвоката у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів у порядку адміністративного судочинства загалом та у контексті інтеграції до Європейського Союзу, а також відсутність фундаментальних наукових розвідок з цієї проблематики в новітніх умовах адміністративного судочинства зумовлює актуальність та своєчасність дисертації.

Тематика підготовленої дисертації відповідає напрямам наукових досліджень кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, в межах комплексної цільової програми «Конституційно-правова проблема забезпечення верховенства права у формуванні механізму публічної влади в Україні» (номер реєстрації 01111u000966).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться у дисертації.

У дисертації вдало сформульована мета, яка полягає у з'ясуванні особливостей діяльності адвоката в провадженні у справах з оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів, з'ясування сутності, змісту й особливостей процесуальних прав та обов'язків адвоката в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів (стор. 7). Задання, які ставить перед собою автор, є чітко узгодженими із метою дослідження (стор. 8). Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у зв'язку з реалізацією процесуальних прав та виконанням обов'язків адвоката в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів, а предметом дослідження є адвокат в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів (стор. 8).

Методологічним підґрунтям дисертаційної роботи є такі методи, як: діалектичний метод (підрозділи 1.1, 1.2); порівняльно-правовий (підрозділ 1.3); системно-структурний (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4); логіко-семантичний

метод (підрозділ 2.1); метод класифікації та групування (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4); статистичний метод (розділи 1, 2); метод правового моделювання (розділи 1, 2), а також інші загальні та спеціальні наукові методи, які дозволили комплексно вирішити поставлені завдання.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням діяльності адвоката у провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів в адміністративному судочинстві. У роботі уперше визначено «професійну правничу допомогу», «діяльність адвоката», надано авторське поняття «дискреційні процесуальні права адвоката», під яким розуміється сукупність процесуальних прав, які здійснюються на власний розсуд адвокатом у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів з метою досягнення завдання адміністративного судочинства», досліджено загальні процесуальні права, спеціальні процесуальні права, професійні процесуальні права адвоката в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів.

Проведене дослідження дисертантом на тему «Адвокат в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів» містить нові науково обґрунтовані результати, які розв'язують наукове завдання згідно із темою та мають істотне значення для адміністративного судочинства, серед яких можна виокремити наступні.

1. Охарактеризовано юридичну природу індивідуальних і нормативно-правових актів як предмету оскарження в адміністративному судочинстві.

2. Запропоновано класифікувати правове регулювання діяльності адвоката в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних та нормативно-правових актів за наступними критеріями

3. Розкрито зміст провадження та особливості провадження у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів. Провадження у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів можна розглядати як у широкому, так і вузькому розумінні. Провадження у

справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів у широкому розумінні – це форма здійснення адміністративного судочинства. Проведення у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів у вузькому розумінні – це процедура розгляду вирішення адміністративної справи щодо оскарження індивідуальних або нормативно-правових актів, яка врегульована положеннями КАС України.

4. Доведено, що структура провадження, тобто сукупність певних стадій, етапів та процесуальних дій у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів залежать від форми здійснення провадження (спрощене чи загальне позовне провадження).

5. Визначено зміст процесуальних прав та обов'язків адвоката на таких стадіях, як відкриття провадження, підготовче провадження, розгляд справи по суті, перегляд судового рішення та його виконання у справах щодо оскарження індивідуальних та нормативно-правових актів. Зокрема, виокремлюються загальні, спеціальні та професійні процесуальні права та обов'язки на кожній із вказаних стадій.

Крім зазначених, у дисертації викладено й інші положення, висновки та рекомендації, які у своїй сукупності забезпечують цілісність наукової новизни проведеного дослідження.

Зміст дисертаційної роботи, характер висновків, до яких дійшов автор та запропоновані рекомендації щодо вдосконалення адміністративного судочинства свідчать про досягнення мети наукового дослідження.

Повнота викладу одержаних результатів.

Рецензована робота є комплексним і ґрунтовним дослідженням, яке виконано на високому науково-методологічному рівні та вирізняється глибиною правового аналізу, коректністю наукової полеміки та логікою викладення матеріалу. Логічною і послідовною є структура дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 220 сторінок, список використаних джерел з 261 найменування. У

вступі до роботи автором обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, окреслено мету і задачі дослідження, його методологічну, теоретичну та емпіричну базу, розкрито сутність і стан розробки обраної проблематики, наукову новизну і практичне значення одержаних результатів.

Звертає на себе увагу різнобічна апробація наукових результатів. Зокрема, результати наукового пошуку знайшли своє відбиття у таких основних наукових працях, зокрема, 4 наукових працях, опублікованих у фахових виданнях, а також у тезах 6 доповідей і наукових повідомлень, оприлюднених на наукових конференціях.

Результати проведеного дослідження, поза сумнівом мають практичне значення. Сформульовані у роботі узагальнення та висновки можуть бути використані: 1) *навчально-методичній роботі* – при підготовці наукових і навчальних видань, підручників, навчальних програм; 2) *науково-дослідній сфері* – для подальшого розроблення теоретико-прикладних питань участі адвоката у провадженні щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів; 3) *правозастосовній діяльності* – з метою вдосконалення практичної діяльності адвокатів в провадженні у справах з оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів; 4) *навчальному процесі* – під час підготовки навчальних посібників та науково-методичних матеріалів із дисципліни «Адміністративне судочинство».

Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності. Слід відзначити, що виходячи з аналізу тексту дисертаційної роботи, вбачається дотримання вимог академічної доброчесності. У дисертації наявні посилання на джерела інформації під час використання тверджень, ідей, відомостей, дотримано вимоги законодавства про авторське право, а також надається достовірна інформація про результати наукового пошуку. Дисертація Уса М. В. не містить ознак академічного плагіату.

Зауваження та дискусійні положення дисертації.

Враховуючи теоретичну та практичну цінність, одержаних дисертантом результатів дослідження, слід вказати, що як і кожна наукова праця, дисертація Уса М. В. містить дискусійні положення, що потребують додаткового обґрунтування, та щодо яких можна висловити певні міркування, які можуть бути враховані дисертантом у подальшій науковій роботі.

1. Підрозділ 1. 2 «Провадження у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів: поняття та особливості» присвячений висвітленню особливостей провадження у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів, зважаючи на поняття, форми здійснення провадження, структуру, підставу для початку провадження. При цьому, на стор. 52 вказується, що «новаційною формою спрощеного провадження є «електронне судочинство», яке набуло поширення в умовах діджиталізації та знайшло своє відображення в адміністративному судочинстві». Однак, автором роботи не у повній мірі висвітлена актуальність існування зазначеної форми провадження у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів. Зазначені положення потребують деталізації.

2. У підрозділі 2.1. «Процесуальні права та обов'язки адвоката на стадії відкриття провадження та під час підготовчого провадження у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів» розкриваються особливості діяльності адвоката на зазначених стадіях. До того ж, дисертант відмічає, що на етапі звернення до суду можливі прояви зловживань процесуальними правами адвокатом. Зокрема, на стор. 116-117 вказується можливі їх прояву. Так, «на етапі відкриття провадження у справі можуть траплятися прояви зловживань процесуальними правами в адміністративному судочинстві (ч. 2 ст. 45 КАС України): 1) подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій,

метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями; 2) подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер; 3) необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи, або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідача) з тією самою метою». Потребує уточнення, чи будуть відрізнятися способи зловживання процесуальними правами адвокатом у справах щодо оскарження індивідуальних актів від способів зловживання у справах щодо оскарження нормативно-правових актів.

3. У підрозділі 2.2. «Процесуальні права та обов'язки адвоката на стадії розгляду справи по суті у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів» визначається коло процесуальних прав та обов'язків адвоката на вказаній стадії. Зокрема, приділяється увагу етапу доказування. Так, на стор. 135 зазначено, що «загальний обов'язок дослідження доказів покладається на суд, однак у дослідженні доказів також приймають участь учасники розгляду справи, зокрема адвокат може приймати активну участь у дослідженні доказів». Отже, було б доцільно вказати, яким чином проявляється активна участь адвоката на етапі дослідження доказів у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів.

Слід відзначити, що висловлені міркування не торкаються концептуальних положень дисертації Уса М. В. та зазначене не перешкоджає позитивному ставленню до виконаної роботи, не применшує наукової цінності рецензованого дослідження, а здійснений науковий пошук дисертантом заслуговує на позитивну оцінку роботи.

Загальний висновок.

Беручи до уваги викладене, можна зробити висновок, що дисертаційна робота є завершеною, самостійно підготовленою, кваліфікаційною працею, в якій відображено професійний рівень наукового дослідження, а також високий рівень наукової новизни отриманих результатів, який доповнюється

прикладною спрямованістю сформульованих у дисертації пропозицій, що вирішують важливе наукове завдання.

Отже, дисертація Уса Михайла В'ячеславовича «Адвокат в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів», подана на здобуття ступеня доктора філософії в галузі право 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» відповідає вимогам пунктів 6,7,8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор, Ус Михайло В'ячеславович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

кандидат юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Я. С. Зелінська

Підпис	<i>Зелінської Я.С.</i>
Засвідчую	<i>[Signature]</i>
Нач.ВК	<i>[Signature]</i>
	<i>17. 07 2022</i> р.